



---

## INFORMĀCIJA PAR LIETU Nr. 2017-15-01

### “Par Ārstniecības likuma 53.<sup>1</sup> panta septītās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 107. pantam”

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētāja Ineta Ziemele, tiesneši Sanita Osipova, Aldis Laviņš, Gunārs Kusiņš, Jānis Neimanis un Artūrs Kučs, **2018. gada 17. aprīlī plkst. 10.00** izskatīs lietu Nr. 2017-15-01 tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos.

#### Lietas dalībnieki

Pieteikumu iesniedzējs: tiesībsargs.

Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu: Saeima. Saeimu tiesas sēdē pārstāvēs Saeimas Juridiskā biroja vecākā juridiskā padomniece Ilze Tralmaka

#### Pieaicinātās personas

Saeimas Sociālo un darba lietu komisija, Veselības ministrija, Finanšu ministrija, Latvijas Veselības un sociālās aprūpes darbinieku arodbiedrība, Valdis Zatlers, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes asociētā profesore *Dr. iur.* Kristīne Dupate, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības priekšsēdētāja vietniece *Dr. iur.* Irēna Liepiņa.

#### Apstrīdētā norma

Ārstniecības likuma 53.<sup>1</sup> panta septītā daļa: “Ja ārstniecības personai noteikts pagarināts normālais darba laiks, darba samaksu par darbu laiku, kas pārsniedz Darba likumā noteikto normālo darba laiku, nosaka proporcionāli darba laika pieaugumam ne mazāk kā noteiktās stundas vai dienas algas likmes apmērā, bet, ja nolīgta akordalga, – atbilstoši akordarba izcenojumam par paveiktā darba daudzumu.”

#### Augstāka juridiska spēka normas

Satversmes 91. panta pirmais teikums: “Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.”

Satversmes 107. pants: “Ikvienam darbiniekam ir tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu, kas nav mazāka par valsts noteikto minimumu, kā arī tiesības uz iknedēļas brīvdienām un ikgadēju apmaksātu atvaļinājumu.”

## **Pieteikumu iesniedzēju apsvērumi**

*Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, kā arī Satversmes 107. pantam.*

Pieteikuma iesniedzējs atzīst, ka apstrīdētā norma neierobežo ārstniecības personu tiesības saņemt darba algu vismaz valsts noteiktajā minimālajā apmērā, kā arī tiesības saņemt amatu kvalifikācijas kategorijai atbilstošu darba samaksu, bet norāda, ka ar apstrīdēto normu ārstniecības personām esot ierobežotas Satversmes 107. pantā noteiktās tiesības saņemt atbilstošu atlīdzību par virsstundu darbu. Ārstniecības likumā paredzētais pagarinātais normālais darba laiks, t.i., darba laiks, kas pārsniedz Darba likumā noteiktās 40 stundas nedēļā, pēc būtības esot virsstundu darbs Darba likuma izpratnē. Gan Darba likums, gan Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums par virsstundu darbu paredzot piemaksu 100% apmērā vai papildu apmaksātu atpūtas laiku. Savukārt apstrīdētā norma nosakot, ka ārstniecības personām, kuras strādā pagarināto normālo darba laiku, tas tiek apmaksāts pēc apstrīdētajā normā noteiktās likmes. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma tādējādi ierobežo ārstniecības personu tiesības saņemt atlīdzību par pagarināto normālo darba laiku pēc likmes, kāda noteikta virsstundām.

Apstrīdētā norma neatbilstot arī vienlīdzības principam. Vienādos un salīdzināmos apstākļos esot visas personas, kas strādā virsstundu darbu, proti, veic darbu ārpus normālā darba laika. Situācija, kādā atrodas personas, kas veic virsstundu darbu atbilstoši Darba likumam, esot salīdzināma ar situāciju, kādā atrodas ārstniecības personas, kas nodarbinātas pagarinātā normālā darba laika apstākļos atbilstoši Ārstniecības likumam. Ārstniecības personas, kas strādā pagarināto normālo darba laiku, pēc būtības veicot virsstundu darbu. Tomēr attieksme pret šīm salīdzināmajām personu grupām esot atšķirīga, jo ārstniecības personām pagarinātais normālais darba laiks netiekot apmaksāts pēc tādas pašas likmes kā personām, kas veic virsstundu darbu, proti – 100% apmērā.

Apstrīdētajai normai esot leģitīms mērķis – sabiedrības interešu aizsardzība. Tomēr apstrīdētā norma leģitīmo mērķi nerasniedzot. Pagarinātā normālā darba laika noteikšana nekompensējot cilvēkresursu trūkumu ārstniecības nozarē. Turklāt nesamērīgi garās darba stundas varot novest pie tā, ka pazeminās veselības aprūpes pakalpojumu kvalitāte. Savukārt tad, ja nav nodrošināti kvalitatīvi veselības aprūpes pakalpojumi, netiekot nodrošināta veselības aprūpes pieejamība iedzīvotājiem. Leģitīmo mērķi varot sasniegt ar citiem, indivīda tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Esot nepieciešams nodrošināt taisnīgu darba samaksu ārstniecības personām. Līdz ar to attiecīgi tiktu veicināta cilvēkresursu pieejamība. Proti, jaunie speciālisti vēlētos strādāt Latvijas veselības aprūpes sistēmā. Neesot samērīgi arī tas, ka pagarinātais normālais darba laiks noteikts jau astoņus gadus. Apstrīdētās normas

pieņemšana ekonomiskās krīzes periodā bijusi pamatota, bet tikai kā veselības aprūpes nepārtrauktības nodrošināšanai nepieciešams pagaidu risinājums.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka tiesiskais regulējums, kādu likumdevējs noteicis pārejas periodā, joprojām nesamērīgi ierobežojot ārstniecības personu tiesības saņemt atbilstošu atlīdzību par virsstundu darbu. Ārstniecības personu darba samaksas problēma pēc būtības neesot atrisināta. Turklāt Pieteikuma iesniedzējs paudis uzskatu, ka šā iemesla dēļ prasījuma robežas izskatāmajā lietā būtu paplašināmas, kopsakarā ar apstrīdēto normu pārbaudot arī Ārstniecības likuma pārejas noteikumu 27. punkta 2. apakšpunkta atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 107. pantam, kas esot cieši saistīta ar apstrīdēto normu.

### **Institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeimas – apsvērumi**

*Saeima uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 107. pantam.*

Saeima lūdz Satversmes tiesu izbeigt tiesvedību izskatāmajā lietā. Ārstniecības likuma 53.<sup>1</sup> pants esot pieņemts 2009. gadā ekonomiskās krīzes apstākļos, lai nodrošinātu ārstniecības procesa nepārtrauktību, veselības aprūpes pieejamību, kvalitāti, kā arī iespēju ārstniecības personām veikt papildu darbu virs normālā darba laika pie viena un tā paša darba devēja. Ņemot vērā to, ka valsts ekonomiskā situācija stabilizējas, kā arī ārstniecības personas pārstāvošo organizāciju priekšlikumus, likumdevējs šo regulējumu atcēlis.

Saeima norāda, ka likumprojekta izstrādes gaitā Saeimas Sociālo un darba lietu komisijā un Sabiedrības veselības apakškomisijā uzklauti Latvijas Veselības un sociālās aprūpes darbinieku arodbiedrības pārstāvji, ārstniecības iestāžu vadītāji, Veselības ministrijas, Labklājības ministrijas un Finanšu ministrijas pārstāvji. Tāpat esot izvērtēti dažādi alternatīvi risinājumi, tostarp iespēja tūlīt atteikties no pagarinātā normālā darba laika un iespēja izstrādāt tādu normatīvo regulējumu, kas paredzētu pakāpenisku atteikšanos no pagarinātā normālā darba laika. Atbilstošākā risinājuma izvēlē likumdevējs ņēmis vērā to, ka attiecīgais regulējums būtiski ietekmēs valsts budžetu. Tādēļ līdz 2020. gada 1. janvārim, kad apstrīdētā norma zaudēs spēku, joprojām pastāvēšot atšķirība starp atalgojuma likmi, kas attiecas uz Ārstniecības likumā paredzēto pagarināto normālo darba laiku, un Darba likumā noteikto virsstundu apmaksas likmi. Likumdevējs, izvērtējis valsts budžeta iespējas un nepieciešamību ievērot Fiskālās disciplīnas likuma prasības, par samērīgu risinājumu esot atzinis pakāpenisku atteikšanos no pagarinātā normālā darba laika triju gadu periodā, līdzsvarojot valsts finansiālās iespējas ar ārstniecības personu tiesībām un interesēm.

Pārejas periodā tiekot nodrošinātas visas personas tiesības. Pagarināto normālo darba laiku varot noteikt tikai tad, ja persona tam ir piekritusi un tiek ievēroti vispārējie darba drošības un veselības aizsardzības principi. Darba devējam esot aizliegts personu, kura atsakās strādāt pagarināto normālo darba laiku, sodīt vai kā citādi radīt tai nelabvēlīgas sekas. Turklāt Ārstniecības likuma 53.<sup>1</sup> panta sestā daļa uzliekot darba devējam pienākumu veikt to personu uzskaiti, kurām noteikts pagarināts normālais darba laiks, un nodrošināt šīs informācijas pieejamību Valsts darba inspekcijai.

Saeima vērš uzmanību arī uz to, ka veselības aprūpes finansēšanai – citstarp ārstniecības personu darba samaksas palielināšanai – 2018. gada valsts budžeta ietvaros piešķirts papildu finansējums 194 miljonu euro apmērā.

### **Tiesas process**

Lietas Nr. 2017-15-01 izskatīšana ar lietas dalībnieku piedalīšanos notiks **2018. gada 17. aprīlī**. Tiesas sēdes laikā lietas dalībnieki izklāsta lietas faktiskos apstākļus un juridisko pamatojumu, tiek uzklausītas pieaicinātās personas, nopratināti liecinieki, tad seko tiesas debates un replikas. Tiesas sēde beidzas ar tiesas sēdes priekšsēdētāja paziņojumu par to, kad tiks pasludināts spriedums. Satversmes tiesas likumā noteiktajos gadījumos līdz sprieduma pasludināšanai tiesvedību lietā var izbeigt. Spriedumu pieņem ne vēlāk kā 30 dienas pēc pēdējās tiesas sēdes.

Par nolēmuma pasludināšanas dienu un laiku tiks izsūtīta preses relīze.

---

Informācija sagatavota ar mērķi informēt par Satversmes tiesā izskatāmās lietas faktiskajiem apstākļiem un lietas dalībnieku apsvērumiem. Tā nav uzskatāma par sprieduma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājaslapā [www.satv.tiesa.gov.lv](http://www.satv.tiesa.gov.lv).

#### **Ketija Strazda**

Satversmes tiesas priekšsēdētāja palīdze

[Ketija.Strazda@satv.tiesa.gov.lv](mailto:Ketija.Strazda@satv.tiesa.gov.lv)

67830737, 26200580